

Kansakunta koettuna ja kerrottuna

Ville Kivimäki, Sami Suodenjoki & Tanja Vahtikari (toim.) 2021: *Lived Nation as the History of Experiences and Emotions in Finland, 1800–2000*. Palgrave Studies in the History of Experience. Palgrave Macmillan. Cham: Springer International Publishing, 392 s.

Kahdenkymmenenyhden historiantutkijan yhteisponnistuksena syntynyt kokoomateos *Lived Nation as the History of Experiences and Emotions in Finland, 1800–2000* tarjoaa monipuolisen kattauksen eletyn kansakunnan kokemuksista Suomessa 1800-luvulta nykypäivään. Teos onnistuu selittämään uskottavasti myös sitä, miksi nationalismi näyttäytyy yhä ajankohtaisena kysymyksenä. Eliitin ylhäältä alaspäin ohjaaman kansallisuusaatteen ohella ja sijaan nationalismi hahmottuu ruohonjuuritason vertaisvirtauksena, joka on muokannut menneisyyden kokemusta yksilöllisesti ja kollektiivisesti. Viidestätoista luvusta koostuva kokoelma osoittaa, että kansakunta kietoutuu kansalaisten arkipäivän kokemuksiin kulttuuristen, sosiaalisten ja poliittisten rakenteiden ja käytäntöjen välityksellä tai niitä kyseenalaistaen. Eletty kansakunta voi ilmetä kuulumisen tunteena, mutta yhtä lailla kokemuksena ulkopuolelle jäämisestä tai välinpitämättömyytenä suhteessa kansallisen kysymyksiin.

Kokoelman vahvuus on viime vuosikymmeninä historiantutkimukseen vakiintuneen tunteiden historian ja kokemuksentutkimuksen metodien ja käsitteiden luovassa yhdistelyssä. Teoksen perusideana on ajatus Suomen eletystä kansakunnasta ”tapaustutkimuksena”, jota suhteutetaan itäisiin, läntisiin ja pohjoisiin nationalismeihin. Käytännössä painotus on Suomen historiassa. Ville Kivimäen, Sami Suodenjoen ja Tanja Vahtikarin johdanto taustoittaa teoreettisten lähtökohtien lisäksi aihepiirin suomalaista taustaa kansainväliselle lukijakunnalle. Josephine Hoegaertsin ja Stephanie Olsenin jälkisanana kokooa tervetulleesti teosluvuissa käsiteltyjä rajatumppia tapaustutkimuksia yhteen. Katsaus kommentoi mikro- ja makrohistoriaa yhdistävää tutkimusotetta myös kansallisen ylittävästä näkökulmasta.

Vaikka kansakunta voi ilmetä arjessa luonnollisena ja reflektioimattomana – kuin ilmaana, jota osa sen jäsenistä vaivatta hengittää – johdanto muistuttaa aiheellisesti, ettei kaikki suinkaan ole kansallista. Pertti Haapala tarkastelee luvussaan historiankirjoituksessa rakentuneen ”kuvitellun kansakunnan” eri versioita sekä kansakunnan kertomisen valtakäytäntöjä. Haapalan mukaan Väinö Linnan, Hella Wuolijoen ja F. E. Sillanpään kaltaiset kirjailijat käsittelivät tuotannossaan rohkeasti aiheita, jotka jäivät virallisen Suomen ”valkoisen historiankirjoituksen” ulkopuolelle. Avantgarden tutkijalle kiinnostava kysymys on, missä määrin 1900-luvun suomalaiskirjailijat kulkivat kulttuurin etu-

joukossa kirjoittamalla uudelleen kansallisromanttisessa kirjallisuudessa luotuja käsityksiä kansasta, missä määrin he taas suuntautuivat kohti ylirajaista, kansainvälistä kulttuuria. Jälkimmäinen kysymys koskee erityisesti marginaalisempaa kirjallisuutta. Poliitiikan ja kulttuurin risteymäkohtia käsittelee myös Marko Tikan ja Suomenjoen analyysi 1920-luvun lopun ”gramofonikuumeesta”. Charles Henry Chesterin kaltaiset bisnesmiehet välittivät työväenluokalle amerikansuomalaisten iskelmien ohella poliittisia taistelulauluja ja tarjosivat vaihtoehdon konservatiivisen Fazerin levyvalikoimalle. Tuomas Teporan luku Mannerheimin patsaskiistasta EU-jäsenyyden kynnyksellä osoittaa kulttuurikeskustelun kytkeytyneen osaksi kansallisesta identiteetistä 1990-luvun laman aikana käytyä debattia.

2000-luvun nationalismitutkimuksessa ovat aiheellisesti korostuneet populistiset ääriliikkeet, jotka edustavat kirjan tekijöiden mukaan ”kuumaa nationalismia” (*hot nationalism*) vastakohtana arjen käytännölliselle, ”viileälle nationalismille” (*cool nationalism*). Arjen banaali nationalismi toimii usein kasvualustana muukalaisvastaiselle kansallismielisyydelle, joka on monessa maassa jälleen noussut marginaalista valtavirtaan. Ilmiö on Suomessa tuttu esimerkiksi sortovuosien ja 1930-luvun Lapuan liikkeen aikaisesta venäläisvihasta. Jani Marjanen käy läpi kansallistunne-sanan käyttöä suomalaisissa 1800-luvun sanomalehdissä. Kansallistunteessa oli aluksi kyse kansallisympäyden herättämisestä yksittäisissä kansalaisissa. Myöhemmin sanasta tuli osa kollektiivisten kansallistuntojen ja rajojen loukkauksista, etnisyydestä ja kielestä käytyä debattia. Seija Jalagin luku Ruotsiin muuttaneista inkeriläissiirtolaisista havainnollistaa, kuinka ”välipitämättömyys” suhteessa kansakuntaan voi olla paitsi tietoista irrottautumista kansallisesta myös kulttuurien risteyksessä kasvaneelle ominaista joustavuutta. Hanna Lindbergin katsaus ruotsinkielisten kuulovammaisten lukijakirjeistä jäsenlehdissä osoittaa, että yhteydenpito suomenkielisen jäsenistön ja ruotsinkielisen kaksoisvähemmistön välillä pysyi politisoituneesta kielikysymyksestä huolimatta tiiviinä.

Kansalaisyhteiskunnan synty kulkee Suomessa rinnan kansallisen heräämisen kanssa. Pirjo Markkolan ja Ann-Catrin Östmanin katsaus suomalaisten pientilallisten asemaan sekä Heikki Kokon tutkimus torpparipojan muutoksesta kansallisuusaatteen kannattajaksi paljastavat lehdistön, kirjastolaitoksen ja lukupiirien merkityksen osana modernisaatiokehitystä. Lehdistölle lähetetyt paikalliskirjeet kertovat henkilökohtaisen kansallisuusaatteen vahvistaneen niin maata omistamattomien itsetuntoa kuin luku- ja kirjoitustaitoa ja mahdollistaneen poliittisen osallistumisen. Modernisaation arkiset käytännöt olivat usein luokka- ja sukupuolinormien värittämiä. Kielitieteilijä M. A. Castrénin ja hänen kihlattunsa Natalia Tengströmin kirjeenvaihtoa analysoiva Reetta Eiranen tarkastelee heteronormatiivisen avioliiton ja perheen keskeisyyttä kansakunnan perusyksikkönä. Kansallisromanttisessa ideologiassa naiselle oli kirjoitettu rooli aatteen puolesta uhrautuvan miehen tunne-elämän tukijana, joka sivuutti omat tunteensa kansakunnan hyväksi.

Heini Hakosalon luku tuberkuloosipotilaiden sairaskertomuksista sekä Antti Malisen ja Vahtikarin luotaus lasten sotien jälkeiseen taidekasvatukseen osoittavat suomalaisten instituutioiden pyrkineen lujittamaan sosiaalista integraatiota säätelemällä tunneilmaisua. Mervi Kaarninen analysoi punaorpojen tilannetta: sisällissodan jälkeen kouluopetus oli valkoisen historiankirjoituksen mukaista, eikä katkeruuden ja epäoikeudenmukaisuuden ilmaisulle ja käsittelylle annettu riittävästi tilaa. Kivimäen tutkimus toisen maailmansodan jälkeisistä painajaiskuvauksista paljastaa niin ikään kansakunnan tunkeutuneen ihmisten yksityisimmille alueille, arkeen ja uniin. Katsaus eletyn kansakunnan historiaan osoittaa suurimman uhan olevan kärsimyksestä kumpuavan kriittikin ja moniäänisyyden tukahduttamisessa. Vaikka menneisyydestä saattaa olla useita eri kertomusversioita, yksi niistä uhkaa muodostua vallitsevaksi ja määrätä tulevaisuutta. *Lived Nation* onnistuu erinomaisesti eletyn kansakunnan moniäänisyyden näkyväksi tekemisessä.

Elise Nykänen

Fafnir

NORDIC JOURNAL OF SCIENCE FICTION AND FANTASY RESEARCH

Fafnir on avoin, monitieteinen, vertaisarvioitu kausijulkaisu, joka keskittyy spekulatiivisen fiktion tutkimukseen sen kaikissa ilmenemismuodoissa. Fafnir ilmestyy kahdesti vuodessa ja sitä julkaisee Suomen science fiction- ja fantasiatutkimuksen seura ry.

Lehti julkaisee tutkimusartikkeleita, esseitä, katsauksia, mielipidekirjoituksia, haastatteluja, akateemisten julkaisujen ja väitöskirjojen arvioita sekä lektioita.

Lehden pääasiallinen kieli on englanti, mutta tekstejä voi tarjota kaikilla pohjoismaisilla kielillä.

Lisätietoja ja kirjoituskutsu:
journal.finfar.org

Yhteys:
submissions@finfar.org
[@Fafnir_Journal](https://twitter.com/Fafnir_Journal)
facebook.com/groups/fafnirjournal

journal.finfar.org

Copyright © 2022 Suomen science fiction- ja fantasiatutkimuksen seura ry.
Fafnirissa julkaistut tekstit on Creative Commons CC BY-NC 3.0 -lisensoitu.